

Позитивним моментом є відміна законодавцем відкріпних посвідчень, що дало змогу певною мірою позбутися фальсифікації. Ст. 68 ФЗ закріплює використання відкріпних талонів.

Однак, дуже важливо перейняти досвід передових країн стосовно електронного голосування. Якщо електронні системи добре обладнанні, як показує практика, – фальсифікувати вибори майже неможливо. Ось він – прозорий процес – наступного дня відомі результати. Наявна система є не досконалою та дозволяє вести маніпуляції.

Пошук оптимальної для країни виборчої системи завжди надзвичайно складний. Така система повинна спиратись на базові цінності демократичного суспільства і одночасно враховувати пріоритети соціального і політичного розвитку країни. Важливе значення мають результати досліджень проблеми. На базі визначених понять в результаті аналізу нормативно-правових актів зроблений висновок про необхідність вдосконалення правової бази виборчої системи України стосовно виборів президента.

Література:

1. Про вибори Президента України: Закон України від 5 березня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999 р., № 14. – Ст. 81.
2. О выборах Президента Российской Федерации: Федеральный Закон от 17 января 2003 г. // Собрание законодательства Российской Федерации. – 2003. – № 19. – ФЗ.

Половко І. В., НПУ ім. М. П. Драгоманова

МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА НАУКОВО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В КИЇВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ СВ. ВОЛОДИМИРА ТА НІЖИНСЬКІЙ ГІМНАЗІЇ ВИЩИХ НАУК КНЯЗЯ БЕЗБОРОДЬКА

В статье исследуются методологические и научно-правовые основы высшего педагогического образования в Нежинской гимназии высших наук князя Безбородька и Киевском университете Св. Владимира в сфере учебных дисциплин и в области их методического обеспечения в первой половине XIX в. На основе анализа нормативных актов и архивных материалов автор приходит к выводу о том, что в вышеупомянутых учебных заведениях преподавались дисциплины,

которые служили научно-правовой основой подготовки педагогических кадров для Киевской и Черниговской губерний.

Methodological, scientific and legal basis of higher pedagogical education in Bezborod'ko's Nizhyn gymnasium of higher sciences and Kyiv University of St. Volodymyr in academic disciplines and their methodological support in the first half of the nineteenth century have been investigated in the article. Based on the analysis or regulations and archival materials the author makes conclusions that in the above mentioned schools disciplines, which served as a scientific and legal basis for the preparation of teachers for the Kiev and Chernihiv provinces, were taught.

Ініціатива створення гімназій у Росії часто належала місцевому дворянству. Історико-правові документи свідчать про те, що в 1805 р. пропозиція про створення гімназії вищих наук надійшла від графа І. А. Безбородька. Він просив у царя дозволу відкрити в Ніжині навчальний заклад, де б навчалися діти незаможних дворян і молоді люди з інших станів. У 1834 р. в українських губерніях Росії, а саме у Києві, був заснований університет, який одержав ім'я святого Володимира.

Ніжинська гімназія вищих наук князя Безбородька, яка фактично була вищим навчальним закладом та Київський університет св. Володимира справили значний вплив на розвиток культурного і громадського життя цих міст і прилеглих до них регіонів та здійснювали в ХІХ ст. в українських губерніях Росії підготовку педагогічних кадрів. Свої дослідження присвятили даній проблематиці Войно-Данчишина О., Волинка Г., Мозгова Н. та інші вчені.

Підтвердженням того факту, що вищеназвані навчальні заклади проводили цілеспрямовану педагогічну підготовку майбутніх фахівців є архівні дані та нормативні акти, зокрема статuti.

Метою дослідження є з'ясування методологічних та науково-правових основ вищої педагогічної освіти в Ніжинській гімназії вищих наук князя Безбородька та Київському університеті Св. Володимира у сфері навчальних дисциплін і в галузі їх методичного забезпечення у першій половині ХІХ ст.

У параграфі 10 Статуту Гімназії вищих наук князя Безбородько, прийнятого 19 лютого 1825 р., визначався зміст освіти, коло тих предметів, які вивчали гімназисти: Закон Божий (релігія), російська мова і література, латинська, грецька, німецька і французька мови, географія, історія, науки фізично-математичні, політичні, воєнні, танці, малювання та креслення [18, арк. 6]. На вищому курсі саме російська словесність відігравала роль інтегративної навчальної

дисципліни, яка включала загальні правила логіки, риторики та поезії, що сприяло формуванню мовленнєвого апарату майбутніх педагогів [17, с. 124-127]. Навіть директор гімназії І. С. Орлай не дозволяв переводити гімназистів до вищого класу без знання мов. А попечитель гімназії О. Г. Кушельов-Безбородько у листі на ім'я попечителя Харківського навчального округу З. Я. Корнеєва зазначав, що на екзаменах з математики, історії, словесності і мов він побачив, як гімназисти розуміють і пояснюють предмети, про що свідчать старанність професорів [4]. Отже, в процесі отримання спеціальних, загальноенциклопедичних знань закладались основи майбутньої педагогічної підготовки, що відобразилось надалі у навчальному процесі фізико-математичного (1832 р.) та юридичного (1840 р.) ліцеїв і свого завершення набуло в проекті 1863 р. про започаткування при Ніжинській гімназії «взірцевої педагогічної семінарії». Рада історико-філологічного факультету Харківського університету неодноразово розглядала цей проект, а також наступний проект реформування ліцею кн. Безбородька в історико-філологічний інститут. Вважалося, що «вся сукупність загальноосвітніх предметів, яка становила зміст гімназійного навчання, повинна складати і зміст навчання майбутніх педагогів з тим, щоб сили Ніжинського ліцею були звернені лише на посилення і вдосконалення викладання предметів, котрі входять у гімназійний курс навчання, на викладання педагогіки і дидактики із зверненням особливої уваги на методологію та організацію школи, для вправлення педагогів у практичному викладанні» [3, с. 98].

У Київському університеті Св. Володимира з листопада 1834 р. теж починає проводитись підготовка педагогічних кадрів. Зокрема, викладались логіка і психологія, дослідна психологія, моральне богослов'я, теорія красномовства, та історія філософських систем [5, арк. 11-11зв; 273, арк. 3зв.-4, 5зв.; 274, арк. 18-23; 276, арк. 5, 7, 9; 281, арк. 2зв.; 325, арк. 11]. Аналіз розкладу лекцій університету св. Володимира на друге півріччя 1835-1836 н. р. засвідчує, що вже на першому курсі першого відділення філософського факультету педагогіка входила як складова до навчального курсу «Моральна філософія», згодом, на другому курсі обох відділень філософського факультету зміст виховних систем викладався в межах дисципліни «Моральне богослов'я» [6, арк. 51зв. -52]. Вивчення «Огляду викладання наук в імператорському університеті св. Володимира» за 1838-1839 навчальний рік [7, арк. 3-10] дозволяє стверджувати, що педагогічна підготовка здійснювалась у процесі викладання

курсів філософії. Так, на першому відділенні філософського факультету для студентів третього і четвертого курсів (по 4 години на тиждень) читались історія філософії, а для студентів другого курсу – психологія (по 2 години на тиждень). Крім того, ад'юнкт П. С. Авсенєв викладав для студентів першого і другого курсів логіку (по 1,5 години в першому півріччі і по 3 години – в другому). Для студентів другого-четвертого курсів – новітню історію філософії (по 1 годині на тиждень) та психологію (по 1,5 щотижневі години). В огляді також зазначались практичні вправи для казеннокоштных студентів, серед яких виділялись по предмету філософії – загальні основи педагогіки (для казеннокоштных студентів четвертого курсу першого відділення філософського факультету, по 2 години щотижня). Крім того, зазначено так звані вправління у викладанні логіки для студентів цього ж року навчання, по 2 години щотижня. Практичні заняття з педагогіки та логіки проводив професор О. М. Новицький [8, арк. 1 зв.]. Це був молодий викладач Київської духовної академії [2], який 17 жовтня 1834 р. розпочав в університеті лекції з філософії, залишаючись на якийсь час викладати в академії. В листопаді О. М. Новицький отримує університетську кафедру філософії і залишає академію. Справа в тому, що з початку семестру в університеті працювали лише три професори з чотирьох необхідних для створення за статутними умовами самостійного закладу підготовки вчителів [1, с. 643]. Це професор російської словесності М. О. Максимович, ректор і декан історико-філологічного відділення; професор давньої філології М. Ю. Якубович; професор чистої математики С. С. Вижевський, декан фізико-математичного відділення. Не вистачало лише професора філософії, який мав читати педагогіку, профільну для Інституту дисципліну. Тому з приходом до університету О. М. Новицького та початком педагогічних читань 21 листопада 1834 р. відбулося фактичне відкриття Педагогічного інституту при університеті св. Володимира.

Відбувалися заняття і з методик окремих предметів також з розрахунку по 2 щотижневі години. Зокрема, з методики латинської мови і словесності (другий-третій курс першого відділення філософського факультету), з методики російської словесності (четвертий курс першого відділення філософського факультету), з методики математики – алгебри і геометрії (третій курс другого відділення філософського факультету) та з методики законодавства (третій курс юридичного факультету) [9, с. 1-18]. У 1839-1840 навчальному році додатково до переліку дисциплін

попереднього навчального року вводиться викладання моральної філософії (в першому півріччі для студентів третього-четвертого курсів, по 3,5 години щотижня). Вивчення змісту програми цієї дисципліни показало, що її складовою частиною була теорія виховання і моральне виховання. Розвиткові творчого мислення студентів філософського факультету сприяв курс «Теорія поезії», який викладався для студентів другого і третього курсів, по 2 години на тиждень. Практичні вправи для казеннокоштных студентів залишалися без змін [10, с. 1-19].

Свідченням того, що університет готував майбутніх учителів, є викладання методик окремих предметів з кінця 30-х років. Одним із найяскравіших прикладів занять з методик викладання окремих предметів слід вважати практичні вправи з російської словесності під керівництвом ректора університету М. О. Максимовича [11, арк. 48]. У документі «Витяг з правил для педагогічних занять з казеннокоштными студентами, затвердженими Попечителем Київського навчального округу 16 січня 1837 року», зокрема, зазначалось: «Проектом Статуту університету св. Володимира визначено особливі педагогічні заняття для казенних студентів які готуються до звання вчителя». У параграфі 67 проекту Статуту було передбачено: «Студенти, призначені до звання вчителя, крім слухання університетських курсів, отримують керівництво в практичних вправах з вітчизняної словесності, стародавніх мов, математики і педагогіки, пишуть твори, проводять пробні лекції і під наглядом професорів дають уроки в училищі» [16, арк. 1-22]. За цією діяльністю студентів спостерігали професори відповідних спеціальностей. Викладання педагогіки покладалось на професора філософії. Незалежно від лекційного навантаження в університеті, ці викладачі зобов'язувались проводити практичні заняття по дві години щотижня [13, арк. 1]. На основі параграфів 67-69 проекту Статуту і пропозиції Попечителя за № 4340, Радою університету було встановлено такий їх розподіл: «педагогічні заняття проводитимуться лише на обох відділеннях філософського факультету, де готують учителів. На першому відділенні працюють три професори: російської словесності, стародавньої філології і філософії. Щодо студентів другого відділення, то тут заняття проводять два професори – філософії і чистої математики». Відмічалось, що: 1) «заняття сприятимуть вдосконаленню практичної здатності майбутнього вчителя викладати свою науку відповідно до віку учня; 2) кожен із професорів окремо буде навчати кращим способом

викладання певної науки, професор філософії читатиме загальні основи педагогіки; 3) найкращими засобами щодо практичного викладання вибирається проведення лекцій та написання творів; 4) розроблені студентами лекції читаються ними перед товаришами, після чого професор проводить аналіз лекції» [14, арк. 3-6 зв.]. Особливістю проведення лекцій було те, що спочатку вони розроблялись для старших класів гімназій. Перехід до елементарного викладання в початкових класах був поступовим. Упродовж останнього року перебування в університеті студенти повинні були давати декілька уроків в гімназії або повітовому училищі; 5) щодо написання творів, то воно проходило у формі письмової лекції «для якомога більшого привчання студентів до правильної побудови і кращого викладу усних лекцій» [14, арк. 4а-4а зв.]. Крім того, студент повинен був написати хоча б один твір і за тематикою предмета основної спеціальності. Для аналізу твору залучався професор словесності; 6) кожен професор мав знайомити студентів з навчальними посібниками з окремих предметів. З цією метою ректорат університету опікувався забезпеченням студентів гімназійною навчальною літературою; 7) на педагогічні заняття професори повинні були відводити по дві години на тиждень у вільний від основного викладання час [15, арк. 1-26]. Для першого відділення філософського факультету заняття з методик латинської словесності і мови починались з II-III курсів. Для обох відділень філософського факультету (з IV курсу) викладались основи педагогіки, а із студентами першого відділення, крім того, проводились практичні вправи з викладання логіки з урахуванням вікових особливостей. Практичні заняття з російської словесності планувалось проводити на IV курсі першого відділення.

Таким чином, аналіз нормативних актів та архівних матеріалів дозволяє стверджувати, що в Ніжинській гімназії вищих наук князя Безбородька та Київському університеті Св. Володимира в першій половині XIX ст. викладались дисципліни, які слугували науково-правовою основою підготовки педагогічних кадрів для Київської та Чернігівської губерній. Крім того, незважаючи на те, що при Київському університеті з 1834 р. починає функціонувати педагогічний інститут, метою якого визначалась професійна підготовка вчителів для гімназій і повітових училищ, вчитель готувався і безпосередньо в навчальному процесі університету – на фізико-математичному та історико-філологічному відділеннях філософського факультету.

Література:

1. Владимирский-Буданов М. Ф. История Императорского Киевского университета. – К., 1884. – Т. 1. – 853 с.
2. Дело о допущении бакалавра Киевской духовной академии Новицкого к преподаванию философии в Университете с жалованием адъюнкта // Державний архів міста Києва. – Ф. 16. – Оп. 276. – Спр. 151. – Арк. 9.
3. Историко-филологический факультет Харьковского университета за первые 100 лет его существования (1805-1905) // Под ред. М. Г. Халанского, Д. И. Багалея. – Харьков: Изд. ун-та, 1908. – 432 с.
4. Листування з попечителем Харківського навчального округу // Відділ Чернігівського обласного архіву в м. Ніжині – Ф. 1104. – Оп. 1. – Спр. 6. – Арк. 1.
5. Об утверждении конспектов преподавания наук в Киевском университете в 1836-1837 гг. и о доставлении этих конспектов в Министерство, 19 июля – 23 ноября 1836 г. // Центральный державний історичний архів України в м. Києві. – Ф. 707. – Оп. 1. – Спр. 998. – Арк. 1-33.
6. О конспектах для преподавания учебных предметов в гимназиях и уездных училищах Киевского учебного округа, 1833-1836 гг. // Центральный державний історичний архів України в м. Києві. – Ф. 707. – Оп. 1. – Спр. 853. – Арк. 1-73.
7. О распределении лекций и обозрении преподавания наук в Университете св. Владимира и лицее кн. Безбородько на 1838/1839 год, 8 августа 1838 г. – 3 октября 1838 г. // Центральный державний історичний архів України в м. Києві. – Ф. 707. – Оп. 4. – Спр. 207. – Арк. 1-15.
8. О занятиях казеннокоштных студентов университета Св. Владимира, 1840 г. // Центральный державний історичний архів України в м. Києві. – Ф. 707. – Оп. 6. – Спр. 228. – Арк. 1-2.
9. Обзорение преподавания наук в императорском университете Св. Владимира в течение 1838/1839 учебного года. – К., 1838. – 18 с.
10. Обзорение преподавания наук в императорском университете Св. Владимира в течение 1839/1840 учебного года. – К., 1839. – 19 с.
11. О конспектах для преподавания учебных предметов в гимназиях и уездных училищах Киевского учебного округа, 1833-1836 гг. // Центральный державний історичний архів України в м. Києві. – Ф. 707. – Оп. 1. – Спр. 853. – Арк. 1-73.

12. Об утверждении конспектов преподавания наук в Киевском университете в 1836-1837 гг. и о доставлении этих конспектов в Министерство, 19 июля – 23 ноября 1836 г. // Центральный державний історичний архів України в м. Києві. – Ф. 707. – Оп. 1 – Спр. 998 – Арк. 1-33.
13. О занятиях казеннокоштных студентов университета Св. Владимира, 1840 г. // Центральный державний історичний архів України в м. Києві. – Ф. 707. – Оп. 6 – Спр. 228. – Арк. 1-2.
14. О составлении подробной инструкции о распределении занятий казеннокоштных студентов 1 и 2 отделения философского факультета Университета на основании § 77 проекта устава, 16 сентября 1836 г. – 20 января 1837 г. // Центральный державний історичний архів України в м. Києві. – Ф. 707. – Оп. 3. – Спр. 10. – Арк. 1-10.
15. Педагогические занятия, 1839 г. // Центральный державний історичний архів України в м. Києві. – Ф. 707. – Оп. 37. – Спр. 21. – Арк. 1-88.
16. Практические занятия учительских стипендиатов, 1837 г. – Центральный державний історичний архів України в м. Києві – Ф. 707. – Оп. 218. – Спр. 26. – Арк. 1-57.
17. Самойленко Г. В., Самойленко О. Г. Ніжинська вища школа: сторінки історії. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя; ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2005. – 420 с.
18. Устав и штаты гимназии князя Безбородько, 1825 г. // Центральный державний історичний архів України в м. Києві. – Ф. 2162. – Оп. 1. – Спр. 419. – Арк. 1-17.

Аль-Батран Халед, ОНЮА

КОМПЕТЕНЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ІСЛАМСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ

В статье рассмотрены основные цели и задачи Организации Исламская конференция. Проанализированы ее структура, компетенция и порядок деятельности.

In the article main aims and tasks of Organization of the Islamic Conference. Its structure, jurisdiction and order of activity is analysed.

Організація Ісламська конференція (ОІК) – це одна з найбільш крупних міжнародних міжурядових організацій з розвинуеною системою органів і широкою компетенцією. З 57 держав – членів ОІК лише в 28 державах іслам визнаний державною або офіційною релігією, а в 18 державах мусульмани складають впливову